

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора наук з державного управління,
кандидата юридичних наук, професора Кравчука Олега Вікторовича**

**на дисертацію Михайлова Володимира Олександровича на тему
«АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВО-
ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ», поданої на здобуття наукового
ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право**

Актуальність теми дослідження Тема дисертації є надзвичайно актуальною в сучасних умовах реформування правової системи України. Реалізація Україною євроінтеграційних прагнень, впровадження людиноцентричних принципів, що існують в державах-членах Європейського Союзу, зумовили посилену увагу вчених-правознавців у напрямі оптимізації судово-експертної діяльності. Але їхні висновки, у зв'язку із останніми законодавчими змінами, частково втратили актуальність. Судово-експертна діяльність є невід'ємною складовою правосуддя та важливим елементом забезпечення реалізації прав громадян. Автор справедливо зазначає потребу вдосконалення адміністративно-правового регулювання цієї сфери, що сприятиме підвищенню ефективності та прозорості роботи судово-експертних установ.

Судова експертиза України вже третій рік працює в умовах високого навантаження. Підрахунок збитків, нові методики, закриті реєстри – війна диктує правила та визначає швидкість. На сьогодні довести в судових інстанціях обставини вчинення більшості кримінальних та адміністративних правопорушень, військових і міжнародних злочинів без використання спеціальних знань судових експертів (балістів, вибухотехніків, медиків, біологів, хіміків, психологів, економістів, фототехніків, фоноскопистів, експертів у галузі технічного дослідження документів, комп'ютерної техніки та телекомунікацій тощо) практично неможливо. Ефективність судової експертизи як важливого інструменту протидії злочинності багато у чому залежить від вміння слідчих, прокурорів, суддів користуватися цим інструментом, від стану взаємодії судових і правоохоронних органів та судово-експертних установ, від спільного розуміння проблем, що існують в судово-слідчій та експертній практиці.

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як *загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам* стосовно забезпечення національної безпеки та протидії злочинності. Дисертація ґрунтується на положеннях Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015, і Стратегії розвитку

системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року. Тема роботи відповідає Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затвердженому наказом Міністерства внутрішніх справ (МВС) України від 16 березня 2015 року № 275, тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженій наказом МВС України від 11 червня 2020 року № 454.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані здобувачем, у своїй більшості є обґрунтованими і переконливими.

Автором використано значну кількість вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України. Список використаних джерел складає 208 найменувань.

У дисертаційній роботі запропоновано низку нових підходів до регулювання судово-експертної діяльності, що забезпечують її відповідність сучасним вимогам суспільства та права. Наукова новизна роботи полягає у формулюванні авторських дефініцій ключових понять, а також у розробці концептуальних підходів до удосконалення механізмів адміністративно-правового забезпечення цієї діяльності. Використання автором комплексного методологічного інструментарію підтверджує достовірність висновків і рекомендацій.

Застосовані у дисертації спеціально юридичні методи наукового аналізу відповідають меті та завданням та є невід’ємними складовими методології дослідження, основою формування категоріально-понятійного апарату, обрання напрямків розв’язання досліджуваної наукової проблеми. Мова йде про такі спеціально юридичні методи як аналітичний, логіко-семантичний, гносеологічний, структурно-функціональний, узагальнення, системно-структурний, статистичний, метод документального аналізу, дедукції, індукції, прогностичний, порівняльно-правовий.

Уміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих висновків і рекомендацій.

Отже, науковий підхід автора відповідає сьогоднішнім реаліям, дозволив належним чином обґрунтувати отримані результати. Метою дослідження обрано обґрунтування сутності та змісту адміністративно-правових засад забезпечення законності дозвільної діяльності у сфері судово-експертної діяльності. Зміст та спрямування сформульованих наукових завдань структурно та логічно

узгоджені, їх кількість є достатньою для розкриття обраної теми та досягнення поставленої мети. Ознайомлення з дисертаційною роботою дає підстави стверджувати, що мету дослідження досягнуто, а поставлені завдання розв'язані в повному обсязі. Окремо слід відзначити мову, стиль та логіку викладення матеріалів у дисертації. Робота написана відповідно до вимог, а стиль викладення матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує легкість та доступність їх сприйняття.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій визначається тим, що запропонована наукова робота є одним з перших в Україні досліджень теоретичних, практичних і методичних засад адміністративно-правового регулювання судової експертизи.

Автор правильно визначає мету дослідження сформулювати нові пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності в Україні а відповідно до неї завдання дослідження: проаналізувати історичні аспекти адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності в Україні; визначити понятійно-категорійний апарат, зокрема такі поняття як судово-експертна діяльність; дослідити засади адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності; проаналізувати стандарти та методи, що використовуються для забезпечення якості експертної діяльності; дослідити джерела адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності і визначити напрями їх основних змін; проаналізувати структуру та коло суб'єктів експертної діяльності;

Перший розділ *«Загальнотеоретичні положення адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності в Україні»* присвячений історії розвитку судово-експертної діяльності в Україні, встановлено що саме попит на спеціальні знання та досвідчених, обізнаних осіб у судових процесах розвинув галузь, яка з часом перетворилась у сучасну судово-експертну діяльність.

Дисертантом змістовно констатовано, що саме попит на спеціальні знання розвиває галузь сучасного адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності в Україні. Тому дана галузь потребує реформування та вдосконалення.

Аналіз практики та матеріалів наукових досліджень дав змогу автору розробити та *запропонувати власне визначення поняття та мети* судово-експертної діяльності – як напряду роботи спеціально уповноважених суб'єктів, який полягає у проведенні експертно-дослідницької роботи та забезпеченні використання спеціальних знань у певних галузях науки і техніки в роботі судових та правоохоронних органів. Ця діяльність потребує адміністративно-правового регулювання, оскільки включає здійснення спеціальної науково-

дослідницької роботи, яка має не лише наукове, але й практично-правове значення.

Заслуговує на підтримку позиція автора основних засад та підходів до адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності, що забезпечують ефективність та законність проведення експертиз.

У Другому розділі «Правові та організаційні основи функціонування судово-експертної діяльності в Україні» проведений аналіз чинних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність судово-експертних установ, їх взаємодію з правоохоронними органами та іншими суб'єктами.

Автором структури та функції судово-експертних установ, їх ролі у забезпеченні правосуддя. Зазначено напрями вдосконалення судово-експертної діяльності. Розглянуто механізми фінансування судово-експертної діяльності, що включають державне фінансування та можливість залучення приватних коштів.

Досліджуючи особливості адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності в Україні яка ґрунтується на різних джерелах права, які встановлюють правові норми, що регламентують організацію, проведення та використання судових експертиз на думку автора джерелами адміністративно-правового регулювання є: Конституція України; Закони України; підзаконні акти; міжнародні договори та угоди; судова практика; наукові дослідження та методичні рекомендації (стор. 72-77).

Здобувач зазначає, що судова практика також є джерелом адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності і відіграє важливу роль у формуванні адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності, сприяючи його розвитку та вдосконаленню. Висновки та рішення судів щодо використання судових експертиз у процесі розгляду справ створюють прецеденти та практичні рекомендації для судових експертів. До *основних аспектів використання судової практики в цій сфері* включають: *прецеденти* (рішення судів, особливо Верховного Суду України, які встановлюють правові прецеденти щодо застосування норм адміністративного права у сфері судово-експертної діяльності. Ці прецеденти можуть стосуватися питань призначення, проведення та оцінки результатів судових експертиз); *тлумачення норм* (судові рішення можуть містити тлумачення конкретних положень законодавства, що регулює судово-експертну діяльність. Це допомагає зрозуміти, як застосовувати ці норми на практиці та усуває можливі правові невизначеності); *практичні рекомендації* (рішення судів можуть надавати практичні рекомендації для судових експертів та правоохоронних органів щодо організації та проведення судових експертиз, забезпечення їхньої об'єктивності та достовірності); *аналіз та узагальнення* (рішення судів є об'єктом аналізу та узагальнення науковими установами та прак-

тиками. Це дозволяє виявити основні тенденції у застосуванні норм адміністративного права у сфері судово-експертної діяльності та розробити пропозиції щодо їх вдосконалення) (стор. 76).

У розділі 3 «Шляхи реформування адміністративно – правового регулювання судово-експертного забезпечення правосуддя в Україні» проведене порівняння адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності в Україні та країнах Європейського Союзу та розглянуто основні напрямки вдосконалення адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності в Україні.

Обґрунтовано, необхідність скасування монополії державних експертних установ в Україні, як один із важливих кроків для підвищення ефективності та якості судово-експертної діяльності. Автор детально розкриває основні аргументи на користь цього рішення які включають: *конкуренцію; доступність; інновації; економічну ефективність; незалежність* (стор. 164-166).

Практичне значення роботи Результати дисертації мають високий прикладний потенціал. Запропоновані рекомендації можуть бути впроваджені в діяльність органів державної влади, які здійснюють регулювання судово-експертної сфери, а також використані під час розроблення нормативно-правових актів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження викладено в 17 наукових публікаціях, а саме: шість статей – у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України і одинадцять публікацій – у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій тощо.

Дискусійні положення У загальному позитивно оцінюючи зміст рукопису дисертації, слід відзначити наявність низки дискусійних питань, нечіткість і недостатню переконливість обґрунтування окремих положень, міркувань та висновків актора, зокрема:

1. У тексті дисертації досить детально проаналізовано фундаментальні наукові дослідження вчених України, про те варто було б звернути увагу на більш глибокий аналіз наукових праць зарубіжних вчених.

2. На думку опонента, деякі положення роботи можуть бути розширені за рахунок уточнення критеріїв оцінки ефективності запропонованих законодавчих змін в умовах євроінтеграційних процесів. Дискусійною є позиція, щодо скасування монополії держави на регулювання судово-експертної діяльності в Україні, а також питання доцільності використання висновку спеціаліста як джерела доказів.

3. У дисертації відсутні посилання на результати анкетування слідчих підрозділів правоохоронних органів, судових експертів, керівників судово-експертних установ, які на думку опонента істотно могли б підсилити

дисертаційне дослідження, з точки зору реалізації емпіричних даних при науковому дослідженні.

Зазначені зауваження носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію опонента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленими вимогам (повнота викладу дисертації в опублікованих працях; виконання вимог академічної доброчесності).

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені у наукових статтях, підготовлених та опублікованих дисертантом, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Аналіз тексту дисертації Михайлова Володимира Олександровича свідчить про відсутність порушень автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використано методики дослідження та джерела інформації.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання судово-експертної діяльності є теоретично та практично обґрунтованими.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для наук адміністративного процесу, криміналістики та судової експертизи, а й для правозастосовної практики. Дисертація відповідає науковій спеціальності, за якою здійснене дослідження.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація Михайлова Володимира Олександровича на тему: **«АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ»**, подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» є самостійною завершеною науковою працею, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для наук кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу

вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024), а її автор Михайлов В. О. заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент

професор кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

доктор наук з державного управління,
кандидат юридичних наук, професор

Олег КРАВЧУК

Олег Кравчук
Микола Ковалев